

Rösträtt och valbarhet

Bestämmelser om rösträtt finns i 33 kap. 2 och 3 §§ kyrkoordningen.

Av betydelse för rösträtten är också bestämmelserna om röstlängder och röstkort i 38 kap. 37–41 §§ kyrkoordningen.

Bestämmelser om valbarhet och valbarhetshinder finns i 33 kap. 4–9 §§ kyrkoordningen och i punkt 19 övergångsbestämmelserna till SvKB 1999:1.

Bestämmelser om inskränkt valbarhet finns i 38 kap. 12 § kyrkoordningen.

Av betydelse för valbarheten är också bestämmelserna om kandidater vid kyrkliga val i 38 kap. 28 § kyrkoordningen.

3.1 RÖSTRÄTT

3.1.1

Gemensamma bestämmelser om rösträtt

De grundläggande bestämmelserna om vem som har rösträtt är gemensamma för alla direkta kyrkliga val. Det finns tre villkor för rösträtt som alltid skall vara uppfyllda. Den som röstar skall

1. tillhöra Svenska kyrkan,
2. ha fyllt 16 år senast på valdagen och
3. vara folkbokförd i Sverige.

Alla personer som uppfyller de tre angivna villkoren för rösträtt skall finnas med i den röstlängd som Kyrkostyrelsen upprättar. Röstlängden bygger på uppgifterna i det centrala tillhörighetsregistret 30 dagar före valdagen. Röstlängden utgör grunden för att pröva om de tre

nämnda villkoren för rösträtt är uppfyllda. Det kan därmed sägas att det finns ett fjärde allmänt villkor för rösträtt, nämligen att

4. finnas med i röstlängden.

Röstlängden behandlas närmare i handbokens kapitel 7.

3.1.2

Särskilda bestämmelser om rösträtt vid olika val

Utöver att uppfylla de för alla val gemensamma villkoren skall den som röstar tillhöra en församling inom det område som ett val avser. I regel är detta detsamma som att vara folkbokförd i församlingen. För de olika valen innebär detta följande.

- * Rösträtt vid val till kyrkofullmäktige har den som är folkbokförd i församlingen.
- * Rösträtt vid val till direktvalt kyrkoråd har den som är folkbokförd i församlingen.
- * Rösträtt vid val till samfällda kyrkofullmäktige har den som är folkbokförd i någon av de församlingar som ingår i samfälligheten.
- * Rösträtt vid val till stiftsfullmäktige har den som är folkbokförd i någon av församlingarna inom stiftet.
- * Rösträtt vid val till Kyrkomötet har den som är folkbokförd i Sverige.

För den som tillhör en icke-territoriell församling är församlingstillhörigheten avgörande eftersom ingen är folkbokförd på en sådan församling. Den som tillhör en icke-territoriell församling har alltså inte rösträtt i folkbokföringsförsamlingen utan i den icke-territoriella församlingen vid val till kyrkofullmäktige eller direktvalt kyrkoråd. Vid val till samfällda kyrkofullmäktige har den som tillhör en icke-territoriell församling endast rösträtt om den icke-territoriella församlingen ingår i samfälligheten.

De som tillhör Hovförsamlingen, vilken inte ingår i något stift, har rösträtt i Stockholms stifts valkrets vid val till Kyrkomötet.

3.2

VALBARHET

3.2.1

Gemensamma bestämmelser om valbarhet

Även de grundläggande bestämmelserna om vem som är valbar är gemensamma för alla val. Det finns fyra villkor för valbarhet som alltid skall vara uppfyllda. För att vara valbar måste man

1. tillhöra Svenska kyrkan,
2. vara döpt eller vara eller ha varit förtroendevald,
3. vara lägst 18 år och
4. vara folkbokförd i Sverige.

Det är förhållandena när valet äger rum som avgör om någon är valbar. Vid direkta val skall de angivna villkoren vara uppfyllda på valdagen, alltså den tredje söndagen i september. Avstäm-

ningsdagen för valbarhet är således en annan än för rösträtten där det är uppgifterna i det centrala tillhörighetsregistret 30 dagar före valet som är avgörande.

Det finns ytterligare ett villkor för valbarhet som måste vara uppfyllt vid ett direkt val, nämligen att vara anmäld som kandidat av en registrerad nomineringsgrupp. Det är ett valbarhetskrav av ett annat slag än de tidigare uppräknade. Frågor om anmälan av kandidater behandlas i kapitel 5.

3.2.2

Allmänt om valbarhetshinder

I 33 kap. 5–9 §§ kyrkoordningen finns bestämmelser som innebär inskränkningar i valbarheten. Det är olika kategorier anställda inom Svenska kyrkan som inte är valbara, även om de uppfyller kyrkoordningens villkor för valbarhet. Som huvudprincip kan sägas gälla att personer som innehar ledande befattningar inte är valbara i beslutande organ där de är anställda. Endast en grupp, nämligen biskoparna, är inte valbara vid något val.

Det bör noteras att bestämmelserna om att anställda med en tjänstgöring på mer än 20 procent inte är valbara gäller kyrkoråd och nämnder. Det innebär att dessa bestämmelser vid de direkta valen bara är av betydelse vid val av direktvalda kyrkoråd.

3.2.3

Valbarhet och valbarhetshinder vid val till kyrkofullmäktige

Utöver de allmänna valbarhetsvillkoren gäller vid val till kyrkofullmäktige att en person för att vara valbar skall vara folkbokförd i den församling som valet avser.

Följande är *inte valbara*:

- * biskopen,
- * kyrkoherden (ordinarie eller vikarie) i församlingen,
- * präst som i kyrkoherdens ställe är ledamot i församlingens kyrkoråd och
- * anställda i församlingen eller en samfällighet där församlingen ingår, vilka på grund av sina uppgifter har en ledande ställning bland de anställda.

När kyrkoordningen utarbetades sades följande om innebörden i begreppet ”ledande ställning bland de anställda”. ”Detta innebär att det är fler än en av de anställda som inte är valbara till de beslutande organen. Fortfarande skall det dock vara fråga om en mycket begränsad del av de anställda. Det skall inte gälla alla som har någon arbetsledande befattning utan de som har en övergripande chefstjänst som kanslichef, kamrer, kyrkogårdschef eller annan förvaltningschef”.

3.2.4

Valbarhet och valbarhetshinder vid val till direktvalt kyrkoråd

Utöver de allmänna valbarhetsvillkoren gäller vid val till direktvalt kyrkoråd att en person för att vara valbar skall vara folkbokförd i den församling som valet avser.

Följande är *inte valbara*:

- * biskopen,
- * kyrkoherden (ordinarie eller vikarie) i församlingen,
- * präst som i kyrkoherdens ställe är ledamot i församlingens kyrkoråd,
- * anställda i församlingen eller en samfällighet där församlingen ingår, vilka på grund av sina uppgifter har en ledande ställning bland de anställda,
- * anställda i församlingen med en tjänstgöringsgrad över 20 procent av heltid och
- * anställda i en samfällighet där församlingen ingår, vilka har en tjänstgöringsgrad över 20 procent av heltid och tjänstgör i församlingen.

I utredningsarbetet om kyrkoordningen hänvisades till anställningsbeviset för att avgöra frågan om en anställnings omfattning. Frågan om ett anställningsbevis har utfärdats eller ej avgör dock inte om en anställning föreligger eller om det är fråga om uppdrag av annat slag. Det kan mycket väl tänkas att ett anställningsbevis skulle ha utfärdats trots att det inte gjorts. För bedömningen om vem som är anställd gäller allmänna arbetsrättsliga regler och den praxis som utvecklats genom avgöranden hos Arbetsdomstolen.

3.2.5

Valbarhet och valbarhetshinder vid val till samfällda kyrkofullmäktige

Utöver de allmänna valbarhetsvillkoren gäller vid val till samfällda kyrkofullmäktige att en person för att vara valbar skall vara folkbokförd i en av samfällighetens församlingar.

Vid val till samfällda kyrkofullmäktige kan valbarheten inskränkas till den valkrets där kandidaterna är folkbokförda. Beslut om detta fattas av samfällda kyrkofullmäktige. Fattas ett sådant beslut måste alltså en kandidat för att vara valbar tillhöra den eller de församlingar som valkretsen omfattar. Innan samfällda kyrkofullmäktige beslutar om inskränkt valbarhet skall församlingarna få tillfälle att yttra sig. Beslut om inskränkt valbarhet skall fattas senast 1 februari året före valåret. För att gälla skall ett sådant beslut fastställas av stiftsstyrelsen.

Följande är *inte valbara*:

- * biskopen,
- * den kyrkoherde som är ledamot eller ersättare i samfällighetens kyrkonämnd och
- * anställda i samfälligheten, vilka på grund av sina uppgifter har en ledande ställning bland de anställda.

3.2.6

Valbarhet och valbarhetshinder vid val till stiftsfullmäktige

Utöver de allmänna valbarhetsvillkoren gäller vid val till stiftsfullmäktige att en person för att vara valbar skall vara folkbokförd i en av stiftets församlingar.

Följande är *inte valbara*:

- * biskopen,
- * domprosten och
- * stiftsanställda som på grund av sina uppgifter har en ledande ställning bland de anställda.

3.2.7

Valbarhet och valbarhetshinder vid val till Kyrkomötet

För valbarhet till Kyrkomötet gäller endast de allmänna valbarhetsvillkoren.

Följande är *inte valbara*:

- * biskoparna och

- * anställda på nationell nivå, vilka på grund av sina uppgifter har en ledande ställning bland de anställda.

3.2.8

Kontroll av valbarhet

De villkor som gäller för valbarhet skall vara uppfyllda när valet äger rum, alltså på valdagen den tredje söndagen i september. På detta sätt skiljer sig valbarhetsbestämmelserna som redan nämnts från reglerna om rösträtt. Där är det förhållandena 30 dagar före valet – avstämningsdagen för upprättandet av röstlängden – som är avgörande. Förändringar i fråga om någon är valbar kan ske under tiden från det kandidater anmäls och till dess valet äger rum. Valbarhet kan förvärfvas eller upphöra genom t.ex. inträde i eller utträde ur Svenska kyrkan. Det är endast åldern och det förhållandet att någon är döpt som inte kan ändras. Vid mandatfördelningen efter den slutliga sammanräkningen sker den avgörande kontrollen av valbarheten.

Ansvar för att de personer som anmäls som kandidater är valbara ligger hos nomineringsgrupperna. Det sker alltså ingen kontroll så att endast valbara kandidater förs upp på den grupp- och kandidatförteckning som skall finnas för varje val förutom på två punkter. Det gäller de två valbarhetsvillkor som med säkerhet kan kontrolleras redan innan valet har ägt rum. För det första förs inte någon upp på grupp- och kandidatförteckningen som inte fyller 18 år senast på valdagen. För det andra tas ingen med som inte själv skriftligen har förklarat sig villig att anmälas som kandidat för nomineringsgruppen. (Se vidare om kandidaternas förklaring i kapitel 5.)

Det får förutsättas att nomineringsgrupperna har ett intresse av att endast anmäla och ha med valbara kandidater i grupp- och kandidatförteckningen och på valsedlarna. I stor utsträckning kan kontroll av valbarheten göras via den lokala kyrkobokföringen. Pastorsexpeditionerna bör bi-

träda nomineringsgrupperna med detta. Det har emellertid funnits vissa brister beträffande dataregistreringen av dop i Svenska kyrkans ordning för vissa åldersgrupper. Trots att detta har åtgärdats kan det fortfarande finnas vissa brister så att en kontroll måste göras med dopförsamlingen.

På ett par punkter kan det bli problematiskt att snabbt göra en kontroll av valbarheten. Registrering av dop i en annan kyrkas ordning förs inte automatiskt in i Svenska kyrkans register (även om också ett sådant dop kan finnas registrerat i kyrkobokföringen). Det kan därför behöva skaffas fram ett särskilt intyg om att dop har skett i en annan kyrkas ordning. Den som är döpt i annan kristen kyrkas ordning bör anmäla detta så att det kan registreras i kyrkobokföringen. Ansvar för att pröva om dop skall antecknas i kyrkobokföringen ligger på kyrkoherden och skall inte ske i annan ordning.

Om någon är valbar utan att vara döpt men har varit förtroendevald tidigare kan vara svårare att kontrollera. Det finns inte någon registrering av alla som innehar eller har haft uppdrag som förtroendevalda. Om en kandidat inte är döpt och nu inte är förtroendevald men har varit det tidigare, blir det nödvändigt att gå tillbaka i tiden och söka rätt på ett protokoll som visar att vederbörande varit förtroendevald. Med förtroendevald avses den som vid direkta eller indirekta kyrkliga val har utsetts till ledamot, ersättare eller ordförande i beslutande eller verkställande organ inom Svenska kyrkan.

Om inte nomineringsgrupperna har gjort en kontroll av valbarheten kan det i vissa fall leda till att slutresultatet från valet fördröjs. För att inte onödigt fördröja sammanställningen av det slutliga valresultatet och mandatfördelningen är det alltså önskvärt att nomineringsgrupperna till stiftsstyrelsen redovisar dokumentation av sådana grunder för valbarhet som inte framgår av den datoriserade kyrkobokföringen.